

зростання, освіти, кваліфікації, фізичної культури і спорту, а, з іншого боку, втрачається практичний сенс усього цього, якщо людина не має можливості застосовувати свої знання та здібності у праці.

Отже, загострюється проблема формування нових парадигм інженерно-технічного та соціально-політичного мислення, яке включає розуміння глибокого сенсу для людини змістовного, цікавого, ефективного та посилюючого праці.

Технологізація, тобто збільшення питомої ваги свідомо спрямованих процесів не тільки у сфері матеріального, але й духовного виробництва у соціально-політичному житті означає підвищення ролі розуму та морального регулювання у світі людської життєдіяльності у цілому, у процесі перетворення біосфери у ноосферу, у процесі цефалізації світу. А це ставить перед людством складну проблему виробки нових парадигм культури, заснованих на високій моральній відповідальності людства за життя на Землі.

Список використаних джерел

1. Матеріали «Круглого стола» журналу «Вопросы философии», посвященного обсуждению книги Н. Н. Моисеева «Быть или не быть... человечеству» // Вопросы философии. – 2000. – №9. – С.17.
2. Ракитов А. И. Философия: основные идеи и принципы. – М., 1985.
3. Лапин Н. И. Проблема социокультурной трансформации // Вопросы философии. – 2000. – №6. – С.6.
4. Ракитов А. И. Новый подход и взаимосвязи истории, информации и культуры // Вопросы философии. – 1994. – №4. – С.25.
5. Орешников Н. М. Философия техники и инженерной деятельности. – Уфа, 2008.
6. Горелова Е. В. Философское осмысление проблем техногенной цивилизации // Философские науки. – 2006. – №9. – С.8.
7. Андрущенко В. П., Горлач Н. И. Социология: наука об обществе. – Харьков, 1996.

References

1. Materialy «Kruglogo stola» zhurnala «Voprosy filosofii», posvyaschennogo obsuzhdeniyu knigi N. N. Moiseeva «Byit ili ne byit... chelovechestvu» // Voprosy filosofii. – 2000. – №9. – S.17.
2. Rakitov A. I. Filosofiya: osnovnyie idei i printsipy. – M., 1985.
3. Lapin N. I. Problema sotsiokulturnoy transformatsii // Voprosy filosofii. – 2000. – №6. – S.6.
4. Rakitov A. I. Novyy podhod i vzaimosvyazi istorii, informatsii i kultury // Voprosy filosofii. – 1994. – №4. – S.25.
5. Oreshnikov N. M. Filosofiya tehniki i inzhenernoy deyatelnosti. – Ufa, 2008.
6. Gorelova E. V. Filosofskoe osmyslenie problem tehnogennoy tsivilizatsii // Filosofskie nauki. – 2006. – №9. – S.8.
7. Andruschenko V. P., Gorlach N. I. Sotsiologiya: nauka ob obschestve. – Narkov, 1996.

*Shevchenko A. A., Ph.D., Associated Professor,
Odessa National Academy of Food Technologies
(Ukraine, Odessa), filosofonapt@mail.ru*

Technology as a determinant of social and cultural transformations in the XXI century

The article is devoted to consideration of process technology as ordering algorithms of deliberately aimed to transform the Human Environment in the context of social and cultural transformations in the XXI century. Problems of culture and technology found themselves at the focus of attention of people who are trying to understand the process and prospects of human progress. In the context of the crisis processes in the field of ethics, ecology and resources necessary for human welfare and civilization philosophical study problems of interaction between technology and culture is of paramount importance, which is the purpose of the article. The purpose of the article, is how in the context of the crisis processes in the field of ethics, ecology and resources necessary for human welfare and civilization philosophical study problems of interaction between technology and culture is of paramount importance. There is analyzed the different estimates introduction of new information technologies in the context of culture in the article. Shown dialectical interrelatedness of culture and technology development, substantiated research tasks that will increase the role

of reason and moral regulation in the world of human activity. Therefore, culture in all its richness and immensity manifestations acts qualitative side of social space in which the process starts moving.

Keywords: culture, technology, innovation, civilization, society.

*Шевченко А. А., кандидат философских наук, доцент,
профессор кафедры социологии, философии и права,
Одесская национальная академия пищевых технологий
(Украина, Одесса), filosofonapt@mail.ru*

Технология как детерминанта социокультурных преобразований в XXI веке

Рассмотрено технологию как процесс упорядочения, алгоритмизации сознательно направленной деятельности по преобразованию окружающей человека среды в контексте социокультурных преобразований в XXI веке. Проблемы взаимодействия культуры и технологии оказались в фокусе пристального внимания людей, которые пытаются осмыслить процесс и перспективы прогресса человечества. В контексте кризисных процессов в сфере морали, экологии и ресурсов, необходимых для обеспечения благополучия человека и цивилизации, философское изучение проблем взаимодействия технологии и культуры приобретает первостепенную значимость, что и является целью статьи. В статье анализируются различные оценки внедрения новых информационных технологий в контексте развития культуры. Показана диалектическая взаимосвязь культуры и развития технологий. Обсуждаются исследовательские задачи, решение которых будет способствовать повышению роли разума и нравственного регулирования в мире человеческой жизнедеятельности. Поэтому культура во всем ее богатстве и неисчерпаемости проявлений выступает качественной стороной того социального пространства, в котором разворачивается технологическое движение.

Ключевые слова: культура, технология, инновация, цивилизация, социум.

* * *

УДК 1(091)

Салій А. В.,
кандидат філософських наук, доцент, ВДНЗУ
«Українська медична стоматологічна академія»
(Україна, Полтава), anatoli.salj@yandex.ua

ЛЮДИНА–САМОТНЯ НА ШЛЯХУ ДО ДІАЛОГУ (М. БУБЕР)

Здійснено спробу аналізу буберівського розуміння проблеми самотності та відчуження у антропологічному вимірі. Основний акцент зроблено на діалогічну концепцію мислителя, його тлумачення хайдеггерівського Dasein, к'єркегорівського релігійного максималізму.

Ключові слова: самотність, самітнік, відчуження, діалог, антропологія, монологічність буття, рефлексія, М. Бубер.

Тема самотності присутня творчості багатьох мислителів. Власне кожен, хто торкався її так чи інакше підходив з позицій власного досвіду. Неможна говорити про самотність не відчувши її, не переживши або не вистраждавши. Самотність – це, у соціальному вимірі, відсутність іншого; часто відсутність руху в бік іншого. Для того, щоб рухатися на зустріч іншому, необхідно мати точку відліку, по іншому, бути–у–собі.

Мартін Бубер постає грандіозна у світлі світової філософської думки ХХ століття. Саме унікальність цього філософа полягає у його різноплановості: він і поет, і неординарний мислитель, філософ, який повністю занурений у німецьку лінгвістику, і, в той же час, апологет та еретик юдаїзму: юдей серед християн і еретик серед юдеїв [6, с. 80].

Уся творчість М. Бубера постійно крутилася навколо проблеми людського буття. Кожна його праця так чи інакше зачіпає цю одну із головних для філософії тем – людини. Виходячи з цього ми можемо чітко визначити центральну ідею філософії та теософії Бубера – буття як діалог між людиною і людиною, людиною і навколишнім світом, людиною і Богом. З цих позицій ним розглядається і коло питань, яке пов'язане із явищем самотності.

Досить оригінально проблему відчуженості і самотності вирішує М. Бубер, коли починає говорити про протє, що справжній діалог може існувати лише між особистостями, а особистість може проявитися тоді, коли вона вступає у стосунки з іншими особистостями [3, с. 69]. Тобто, із самого початку на перше місце у спілкуванні між індивідами виходить проблема відносин з іншими. З одного боку людина має навчитись бути у стосунках з іншими, а з іншого, кожен має уміти від'єднувати себе від інших, щоб пережити ізоляцію. Людина повинна бути сама по собі, щоб, відчутти самотність. Адже саме досвід самотності робить можливим для людини глибоке і осмислене включенні в іншого. М. Бубер вважав, що кожен з нас є самотнім в своєму існуванні. Але цю самотність ми можемо розуміти з іншим таким чином, що любов компенсуватиме біль від ізолюваності [7, р. 175]. Цю тенденцію у Бубера виділяв і Г. Померанц, який писав, що істина не може бути доступною відокремленій людині, як би глибоко вона не занурювалася у себе. Істина – це результат суперечки під час якої кожен захищатиме власну позицію. Істина здатна народитися у «співвідношенні Я – Ти», під час виходу з відчуження Я і воно; простіше кажучи – в любові [5, с. 5].

Бубер виходить із того, що самотність буває двох видів, усе залежить від того, від чого ми відвертаємося. Якщо самотність позначає свободу від небуття досвіду; використання у поведженні з речами, то вона потрібна завжди, для того щоб прийти до акту відношення. Або ж інша самотність, яка обумовлює відсутність відношення: Бог зможе прийняти тільки того, кого покинули ті, до кого зверталися з істинним Ти, але не того, хто покинув усіх сам. Поневолений прихильністю до інших лише той, хто одержимий бажанням їх використовувати; той, хто живе у силі, яка здійснює присутність, може бути винним тільки тим, з ким перебуває у обопільному зв'язку. Єдиний цей, останній може бути готовим для Господа. Адже він один несе на зустріч Його дійсності дійсність людську.

Інші види самотності поділяються залежно від того, до чого вони звернені. Існує самотність необхідна, самотність як місце-відчуття, для того щоб увійти у Свята-святих. А є самотність, яку ми бачимо як зразок падіння духу, тому що людина веде діалог із самим собою не заради того, щоб перевірити себе і дослідити, а самозакохано споглядає формування власної душі. Така самотність завжди призводить до падіння в духовність [3, с. 99]. Та найгірше у цьому те, що таке падіння людини може тривати до останньої безодні, коли у власному самозасліпленні людина вважає, що має Бога у собі і говорить з Ним. Саме після таких ситуацій замість повороту до іншого відбувається занурення у ніщо і ми маємо монолог, який замаскований під діалог [7, р. 19]. Такий поворот від іншого Бубер називає «рефлексією». І найстрашніше у рефлексії буде те, що людина не просто переймається лише собою і особистісним, вона забуває про існування іншого. На цьому ґрунтується і критика Бубером хайдеггерівського Dasein, адже він вбачає у ньому приклад монологічного буття. Це саме та ситуація, коли монолог маскується під діалог, а людина внутрішнє відлуння сприйматиме за відповіді Іншого [2, с. 259]. Але ж, рано чи пізно настане час такої самотності, коли безмовна тиша стане нестерпною, а усі онтологічні категорії – не відповідатимуть реальності. Як тільки людина, яка перетворилася на самітника, не зможе

промовити «Ти» знайомому їй «мертвому» Богові, все стане у залежність від того, чи зможе вона сказати це саме «Ти» Богові живому і незнайомому, говорячи при цьому «Ти» іншим живим і знайомим людям.

Власне для Бубера життя самотньої людини не завжди монологічне. По суті, монологічним є життя того, хто не здатен сприймати суспільство у якому живе. І лише самотність здатна показати глибоку сутність такої протилежності. Той, хто живе діалогічно, перебуває у стані постійного спілкування, коли до нього говорять і, найголовніше, він відчуває потребу відповісти. Навіть на самоті, десь блукаючи, така людина не втрачає відчуття перебування віч-на-віч з чимось. Зразком такого стану, для Бубера була жива і переконлива самотність «Я» Сократа, котра ним позначається як Я нескінченної бесіди. Я, яке жило у відношенні до людини, вірило у людську дійсність. Самотність такого Я ніколи не перетворювалося на залишеність. Навіть коли увесь світ для нього замовкав, таке Я могло почути свого «демона», який говорив Ти [3, с. 72]. А монологічність сама по собі значно відрізняється від егоїзму. Монологізм полягає у тому, що людина займається собою і себе ж споглядає. Суть цього у тому, що людина відмовляється займатися іншою особистістю; у іншому вбачається лише власне переживання, щось виключно своє [1, с. 145].

Він відштовхується від того, що людина – це предмет, який вартий найбільшої уваги, але, в той же час, саме по цій причині вивчати її неймовірно тяжко. Адже, коли робиш таку спробу, то кінець-кінцем, аналізуєш все що завгодно крім самої людини; або ж розчленовуєш її на складові частини, якими зручно оперувати без особливих проблем і з мінімальною відповідальністю.

Ми не розраховуємо звести усі проблеми філософії до єдиного буття людини. Вона повинна прагнути лише до пізнання людини як такої. Тут Бубер виходить з того, що філософське пізнання людини є по самій своїй суті самопізнанням. Адже для того, щоб стало можливим пізнання цілісності людини ми повинні повністю увійти в акт самопізнання.

Бубер вважає, що найбільше схильним і найкраще підготовленим до самоусвідомлення може бути тільки та людина, яка відчуває себе самотньою. По суті, це той, хто під впливом долі, або за власним бажанням залишився сам на сам із собою і своїми проблемами і, не дивлячись ні на що, йому вдалося у власному «Я» побачити людину, а за власними проблемами – розгледіти загальнолюдську трагедію [2, с. 210]. Саме в крижаній атмосфері самотності людина починає перетворюватись на запитання для самого себе, а це, в свою чергу, надає головне – досвід самопізнання. І у цьому Бубер тісно пов'язаний з Ф. Ніцше:

Самітнику, ти йдеш шляхом до самого себе...

Самітнику, ти йдеш шляхом того, хто творить...

Самітнику, ти йдеш шляхом того, хто любить...

[4, с. 64].

Аналізуючи античні та середньовічні теорії вивчення про людину Бубер доходить висновку, що в більшості своїй вони не пізнають її природу, а обходять. По справжньому антропологічна проблема почала розглядатись лише на початку ХХ століття. І у цьому контексті справжнім проривом стали праці М. Шелера, М. Хайдеггера та, особливо, С. К'єркегора. Бубер критично ставився до поглядів Хайдеггера та Шелера. Більше того, вчення

Хайдеггера він взагалі вважав не придатним для самого життя, а цікавість їх зводив лише до опису взаємозв'язку різноманітних, абстрагованих від реального життя людини сутностей.

Імпонувала Буберу система поглядів С. К'єркегора і, особливо, те, що він знайшов у собі мужність звести сам на сам життя і релігійну віру сучасного йому суспільства. Так само, як і К'єркегор, Бубер не визнає такої віри, яка ні до чого не зобов'язує людину. Він відкидає так зване «християнське життя» і його фальшиві постулати, так як вони абсолютно не реалізуються. Бубер міг визнати і прийняти лише таку віру, яка являє собою життєве відношення до предмету віри, яка охоплює все навколо. Інакше, на його думку, віра є «неістинною». Віра для Бубера – невід'ємна частина людського життя. Без віри – немає людини.

На думку самого Бубера, лише тоді ми зможемо наблизитись до відповіді на основне запитання – «що є людина?», коли навчимося бачити у ній істоту, в динамічній природі якого усе вершиться і пізнається, де ми є учасниками зустрічі Одного і Другого [2, с. 300]. Не дивлячись на те, що філософія як наука завжди має спрямованість на людину, Бубер ніколи не розглядав її як те, що має здатність розкривати прикінцеві основи буття і встановлювати останній критерій істини. Для Бубера, основна мета філософа – звільнити людей від закостенілих стереотипів мислення та ілюзій, допомогти їм розгледіти тільки чітку істину власного досвіду. Через бесіду та діалог, міф та легенду він повинен прагнути допомогти людям зрозуміти і прояснити їх відношення один до одного, до світу, до Бога, до самих себе.

Та, все-таки, не окремих індивідів і не цілісний колектив повинен бути предметом вивчення науки про людину. Розглядаючи людину у відношенні до іншого, ми можемо помітити певну динамічну подвійність, яка разом з цим і є справжньою сутністю людини: і дослідник, і опонент в одній особі.

Озираючись, ми розуміємо, що епохи індивідуалізму і колективізму минули. Вони не змогли вирішити проблеми самотності і соціальний вибір одного із цих двох глибоко помилкова альтернатива. Самітник є екзистенційним фактом рівно на стільки, на скільки він вступає у суспільні відносини з іншим самітником; а колективна сукупність може бути екзистенційним фактом так, як її ми можемо скласти із конкретних стосунків різних людей. Фундаментальним фактом людської екзистенції Бубер виділяє концепт «людина з людиною» [2, с. 297]. Це таке собі Третє діалогічне існування, яку мислитель позначає як сферу Між (des Zwischen), первинну категорію людської дійсності. Це саме та вузька стежечка на якій і відбувається таємнича зустріч Я і ТИ. Усвідомлення цієї зустрічі і буде шляхом подолання самотності.

Список використаних джерел

1. Бубер М. Диалог / М. Бубер // Бубер М. Два образа веры / М. Бубер. – М.: АСТ, 1999. – С.122–161.
2. Бубер М. Проблема человека / М. Бубер // Бубер М. Два образа веры / М. Бубер. – М.: АСТ, 1999. – С.202–300.
3. Бубер М. Я и Ты / М. Бубер // Бубер М. Два образа веры / М. Бубер. – М.: АСТ, 1999. – С.24–121.
4. Ніцше Ф. Так казав Заратустра / Фрідріх Ніцше. – К.: Основи, Дніпро, 1993. – 415 с.
5. Померанц Г. С. Встречи с Бубером / Г. С. Померанц // Бубер М. Два образа веры. – М.: АСТ, 1999. – С.5–23.

6. Салій А. В. Пізнання вірою. Мартін Бубер і Лев Шестов: монографія / А. В. Салій. – Полтава: видавець Шевченко Р. В., 2012. – 152 с.

7. Buber M. Between Man and Man / Martin Buber. – New–York: Macmillan, 1965.

References

1. Buber M. Dialog / M. Buber // Buber M. Dva obraza wery / M. Buber. – М.: АСТ, 1999. – С.122–161.
2. Buber M. Problema cheloveka / M. Buber // Buber M. Dva obraza wery / M. Buber. – М.: АСТ, 1999. – С.202–300.
3. Buber M. Ya i Ty / M. Buber // Buber M. Dva obraza wery / M. Buber. – М.: АСТ, 1999. – С.24–121.
4. Nietzsche F. Tak kazav Zaratustra / Fridrich Nietzsche. – К.: Osnovy, Dnipro, 1993. – 415 s.
5. Pomeranz G. S. Vstrechy s Buberom / G. S. Pomeranz // Buber M. Dva obraza wery / M. Buber. – М.: АСТ, 1999. – С.5–23.
6. Saliy A. V. Piznannya viroyu. Martin Buber i Lev Shestov: monografiya / A. V. Saliy. – Poltava: vid. R. Shevtshenko, 2012. – 152 s.
7. Buber M. Between Man and Man / Martin Buber. – New–York: Macmillan, 1965.

Saliy A. V., candidate of philosophy, docent, Higher state educational establishment of Ukraine «Ukrainian medical stomatological academy» (Ukraine, Poltava), anatoli.salj@yandex.ua

The lonely man on the way towards the dialogue (M. Buber)

The paper attempts to analyze Buber's understanding of loneliness and estrangement in anthropological terms. The main emphasis is put on the dialogical concept of the thinker, his interpretation of Heidegger's Dasein, and Kierkegaard's religious maximalism.

Keywords: loneliness, recluse, estrangement, dialogue, anthropology, monolocicity of existence, reflection, M. Buber.

Салій А. В., кандидат философских наук, доцент, ВГУЗУ «Украинская медицинская стоматологическая академия» (Украина, Полтава), anatoli.salj@yandex.ua

Человек–одинокий на пути к диалогу (М. Бубер)

Предпринята попытка анализа буберовского понимания проблемы одиночества и отчуждения в антропологическом измерении. Основной акцент сделан на диалогическую концепцию мыслителя, его толкование хайдеггеровского Dasein, кьеркегоровского религиозного максимализма.

Ключевые слова: одиночество, отшельник, отчуждение, диалог, антропология, монолоичность бытия, рефлексия, М. Бубер.

* * *

УДК 1.304:78.05

Лященко І. С.,
викладач, Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ
«Криворізький національний університет»
(Україна, Кривий Пир), irinalaschenko1@rambler.ru

МАСОВА КУЛЬТУРА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА: ДО ПИТАННЯ ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Розглянуто питання постановки проблеми співвідношення масової культури та концепції сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: глобалізація, сталий розвиток, масова культура, масова музична культура.

Проблема глобалізації досить тривалий час є актуальною для людства (в різноманітних контекстах та вимірах). Природні, економічні, соціальні загрози змусили шукати нових дівих механізмів їх уникання та подолання. Це спричинило появу теорії «сталого розвитку суспільства», яка стрімко набуває фундаментальності та викликає зростаючий інтерес науковців різних рівнів, спеціальностей. На перший погляд, триєдина концепція – суспільство, економіка та природні ресурси – не передбачає залучення культурного виміру, зокрема, його сучасних проявів. Тим не менш, наша робота присвячена